

MUZEUM W KULTURZE PAMIĘCI

MUSEUM IN MEMORY CULTURE

Piotr Majewski

Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów
ORCID 0000-0002-0951-2825

Abstract: The revised publication (*Muzeum w kulturze pamięci Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Antologia najwcześniejszych tekstów* [Museum in Memory Culture of the Polish-Lithuanian Commonwealth. Anthology of the Earliest Texts], Vol. 1: 1766–1882, Vol. 2: 1882–1917, eds. Tomasz F. de Rosset, Michał F. Woźniak, Ewelina Bednarz Doiczmanowa, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2020), prepared as part of the

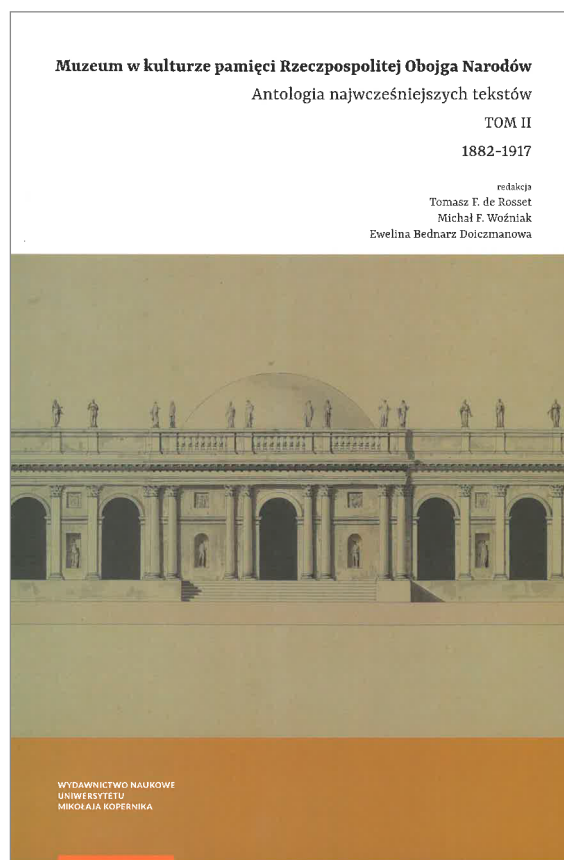
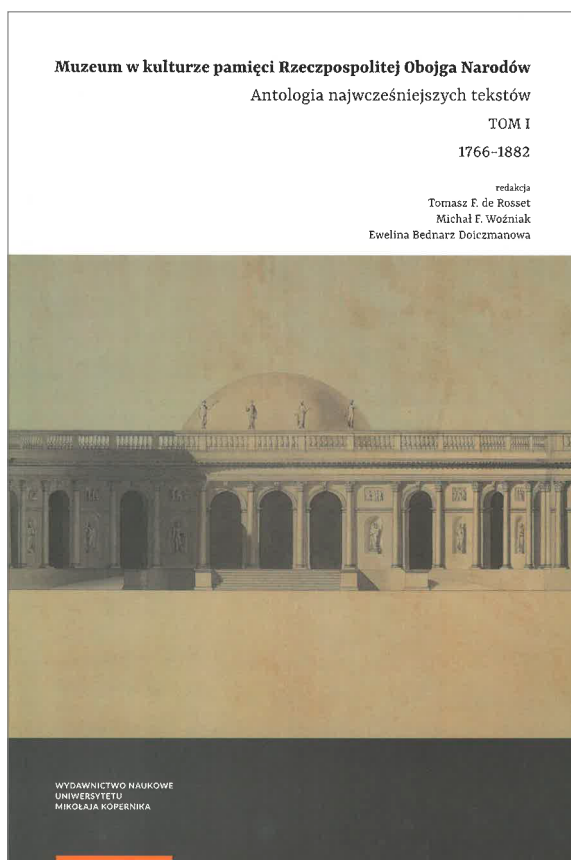
research project financed with a grant from the National Programme of the Development of Humanities, constitutes a valuable example of primary source analyses which form grounds for the reflection on the history of Polish museology, particularly during Poland's partitions, consistently leading to its synthesis. The publication is a precious reading supporting the research programme and the curriculum in disciplines related to museology and preservation of cultural heritage.

Keywords: heritage, museum, culture, memory, independence.

Muzeum w kulturze pamięci Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Antologia najwcześniejszych tekstów, red. Tomasz F. de Rosset, Michał F. Woźniak, Ewelina Bednarz Doiczmanowa, t. 1: 1766–1882, ss. 340, t. 2: 1882–1917, ss. 369, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2020

Prezentowana antologia tekstów powstała w ramach programu *Muzeum w polskiej kulturze pamięci (do 1918 roku): wczesne instytucje muzealne wobec muzeologii cyfrowej*, jednego z bardziej inspirujących programów badawczych poświęconych zagadnieniom muzealnictwa, realizowanych w ostatnim czasie w Polsce (Narodowy Program Rozwoju Humanistyki). Program *Muzeum w polskiej kulturze pamięci (do 1918 roku): wczesne instytucje muzealne wobec muzeologii cyfrowej* zawiera w sobie ujęcia właściwe kilku dyscyplinom mieszczącym się w dziedzinie nauk humanistycznych: historii, nauk o sztuce czy nauk o kulturze i religii. Ta interdyscyplinarność koresponduje z tradycją badawczą dawnego Zakładu Muzealnictwa na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu; tradycji tej sam projekt, jak i recenzowana publikacja są godną kontynuacją.

Kardynalny walor publikacji stanowi jej źródłoznawczy charakter. Trudno wszak wyobrazić sobie refleksję humanistyczną bez wykorzystania zasobu źródłowego, formułować syntezy dziejów muzealnictwa polskiego, odpowiadać na nieustająco aktualne pytanie postawione w epoce określenia reguł pozytywistycznego warsztatu badawczego bez sięgnięcia do źródeł; w większości wprowadzie historiografom znanych, nierzadko jednak z fragmentarycznych cytatów, wtórnych omówień, powielanych interpretacji. Badania źródłoznawcze oraz ich udostępnianie w postaci antologii rezultaty dają możliwość wschodzącym generacjom badaczy przeszłości, interesujących się zwłaszcza działającymi na ziemiach polskich muzeami, odczytania ich historii na nowo, formułowania własnych ocen, dokonania weryfikacji historiograficznych i historiozoficznych ustaleń czy wreszcie,

co szczególnie ważne w praktyce współczesnej działalności muzealniczej, popełniania niezadkiego błędu przyjmowania stawianych obecnie też za intelektualnie nowatorskie. Recenzowana praca to źródło ogromnej wiedzy, a jej lektura to powód do pokory względem Minionego.

Składające się na antologię teksty oddają rzeczywistość muzealnictwa na terytoriach Rzeczypospolitej Obojga Narodów; muzealnictwa niezwiązanego wyłącznie z polskim *etnosem* i *etosem*. Uwzględniono tu bowiem również źródła dotyczące projektów muzealnych powstających pod auspicjami władz zaborczych czy też kreowanych przez środowiska litewskie i ukraińskie – jako emanacje paralelnych, a nieraz konkurencyjnych wobec polskości aspiracji niepodległościowych. Zawarte w antologii materiały źródłowe układają się w bliski kompletności obraz muzealnictwa polskiego, działającego wbrew lub poza sferą sprawczości władzy państwowej, nieuznawanej za własną; muzealnictwa (i stanowiącego jego pierwotną formę kolekcjonerstwa) opartego na aktywności osób prywatnych oraz towarzystw i środowisk naukowych; muzealnictwa, które mimo niesprzyjających warunków ustrojowych wypracowało modele organizacyjno-prawne zapewniające *długie trwanie* zbiorów (by przywołać konstrukcję prawną ordynacji); muzealnictwa, które nie nadążając za europejską refleksją muzeologiczną, umiejętnie jednak wprowadzało w życie praktyczne z niej wnioski, by wspomnieć ekspansję muzealnictwa lokalnego, krajoznawczego czy też formułowane przez Mieczysława Tretera u progu niepodległej Polski wizje nowoczesnie zarządzanej instytucji kultury: muzeum.

Rozmaitość przywołanych źródeł, ich niejednorodność gatunkowa, różna waga literacka układają się w logikę związków przyczyn i skutków, determinantów i kontekstów, których kontynuację dostrzegamy we współczesnym dyskursie muzeologicznym, nie zawsze prowadzonym ze świadomością praźródeł. W spektrum tej ponadczasowej refleksji odnajdziemy chociażby rozważania terminologiczne dotyczące pojęcia *muzeum*, jego zmian na przestrzeni XIX w., akcentujących w różnym i czasowo zmiennym stopniu powinności kolekcjonerskie, edukacyjne, naukowo-badawcze, upamiętniające narodową i lokalną przeszłość, bliskie więc współcześnie definiowanej i praktykowanej *polityce pamięci*.

Nowatorstwo danej antologii wynika zwykle z faktu, iż jest ona pierwszym zestawieniem tekstów źródłowych, reprezentatywnym dla epoki ich wytworzenia. Wprawdzie większość zamieszczonych w recenzowanej antologii tekstów została już opublikowana, jednak w ujęciu tak pełnym i ujęciom syntetycznym sprzyjającym możemy je czytać po raz pierwszy.

Konkludując, nie sposób uniknąć sugestii, iż recenzowana antologia winna znaleźć praktyczny użytek w ośrodkach naukowych oraz instytucjach kultury, zajmujących się badaniami nad dziedzictwem kulturowym oraz zarządzaniem kulturą w perspektywie historycznej, jej lektura zaś wejść również do kanonu muzealniczych oraz pokrewnych im kierunków kształcenia (<https://nimos.pl/baza-wiedzy/bazy-danych/baza-studiow-dla-muzealnikow/studia-w-polsce> [dostęp: 17.01.2022]).

Streszczenie: Recenzowana publikacja (*Muzeum w kulturze pamięci Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Antologia najwcześniejszych tekstów*, t. 1: 1766–1882, t. 2: 1882–1917, red. Tomasz F. de Rosset, Michał F. Woźniak, Ewelina Bednarz Doiczmanowa, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2020), przygotowana w ramach projektu badawczego finansowanego z Narodowego Programu Rozwoju

Humanistyki, stanowi cenny przykład badań źródłoznawczych, które budują fundament refleksji nad dziejami polskiego muzealnictwa, zwłaszcza w dobie zaborów, prowadząc konsekwentnie do dokonania jego syntezy. Publikacja jest wartościową lekturą wspierającą program badawczy oraz dydaktyczny realizowany na kierunkach kształcenia poświęconych muzealnictwu oraz ochronie dziedzictwa kulturowego.

Słowa kluczowe: dziedzictwo, muzeum, kultura, pamięć, niepodległość.

dr hab. Piotr Majewski, prof. ucz.

W latach 1995–2009 pracował w Zamku Królewskim w Warszawie. Od 2011 r. współtwórca koncepcji i dyrektor Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów oraz redaktor naczelny czasopisma „Muzealnictwo”. Interesuje się problematyką zarządzania instytucjami kultury, z uwzględnieniem perspektywy historycznej oraz kategorii polityki pamięci. Opublikował m.in.: *Czas końca, czas początku. Architektura i urbanistyka Warszawy historycznej 1939–1956* (2018); *Muzealna twarz Klio (wybór tekstów z lat 1999–2019)* (2020); e-mail: p.majewski@uksw.edu.pl.

Word count: 1017; **Tables:** –; **Figures:** 2; **References:** –

Received: 01.2022; **Accepted:** 01.2022; **Published:** 01.2022

DOI: 10.5604/01.3001.0015.7119

Copyright©: Some rights reserved: National Institute for Museums and Public Collections. Published by Index Copernicus Sp. z o.o.

This material is available under the Creative Commons – Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0). The full terms of this license are available on: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode>

Competing interests: Authors have declared that no competing interest exists.

Cite this article as: Majewski P.; MUZEUM W KULTURZE PAMIĘCI. *Muz.*, 2022(63): 2-4

Table of contents 2022: <https://muzealnictworocznik.com/issue/14332>